

R. N. *Ant.* Nusquam enim Scriptura justificationem fidei *soli* ceu causæ tribuit. Habet equidem fides suas quoque partes in justificatione hominis, utpote radix ejus et fundamentum, ut ait TRIDENT. Sess. 6. c. 8., eamque præire debet ceu dispositio necessaria; at idcirco non excluduntur sacramenta.

Ad prob. 1^{am}. R. 1°. Neque ait Apostolus, justum ex fide sola vivere; ergo sacramenta non excluduntur; vel secus non solum illa, sed et Deus, et Christi merita exclusa hoc loco dici deberent: neque enim etiam inquit: justus ex Deo, ex Christi merito vivit.

R. 2°. Etsi Scriptura hoc loco non asserat, justum ex sacramentis vivere, idem tamen affirmat alibi aliis verbis; cum enim dicat, per Baptismum hominem regenerari, Joan. 3. et ad Tit. 3., quid dicit aliud, quam Baptismum vitam dare?

R. 3°. Textus citatus huc plane impertinens est; non enim istud in eo ad litteram spectato dicitur, justum hominem fieri, aut reputari ex fide; sed justum ex fide, quam jam habet, constanter expectare, quæ Deus promisit, nec frangi aut deficere animo, etsi promissiones differri videantur, aut tardari a Deo. Genuinum hunc sensum esse patebit insipienti Habac. cap. 2. e quo desumptus est, et Hebr. 10.; uterque enim de patientia et constantia agit.

Ad 2^{am}. R. In priori textu non excludi sacramenta; vel alioquin, quia Scriptura justificationem et sacramentis tribuit, ut Actor. 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum*, et Actor. 22. *Baptizare, et ablue peccata tua*, imo aliis piis operibus; dici æque posset, excludi fidem. Sensus ergo est, quod fides justificet, si cætera in Scripturis requisita concurrant; fides vero justificare dicitur, quatenus justificationis omnis initium et radix est, summeque necessaria dispositio, cum sine hac impossibile sit placere Deo; et accedentem ad Deum oporteat credere, quia est, et inquiringibus se remunerator sit, ut ait Apostolus. In altero loco contra Judæos agit, qui justificatos se gloriabantur ob legis mosaicæ opera, seque ea de re præferebant Græcis; hunc errorem refellit Apostolus, docens, eos justificatos *gratis* v. 24. *per fidem*, ad quam gratis vocati sunt, quæque justificationis initium et radix est sine operibus *legis*, nimirum mosaicæ.

Ad 3^{am}. R. N., quod exemplo Abrahæ confirmare intendat, fidem solum justificare, exclusis sacramentis et cæteris requisitis; sed vult confirmare id, quod ante cap. 3. dixerat; Judæos justificatos non esse per opera mosaicæ legis, eaque non esse ad salutem necessaria; cum Abraham non ex circumcisione justificatus sit, sed fide, scilicet viva, et charitate formata; cum 1. Cor. 13. fides sine charitate nihil prosit. Demum *corde ad justitiam creditur*, quia hæc ex dictis a fide incipit.

Ad 4^{am}. R. N. *Cons.*, quæ mala est; ex illo enim Antecedente tantum inferri potest: ergo non solus Baptismus salvat; sicut ex eo, quod 1. Cor. 13. dicat Apostolus, fidem nihil prodesse sine charitate, male inferres: ergo fides nihil prodest. Igitur in adultis et fides et Baptismus ad salutem requiruntur juxta illud Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto*. Quod vero Dominus non dixerit: qui non baptizatus fuerit, condemnabitur, sed qui non crediderit; non ideo est, quasi revera verissimum non esset hoc, qui non baptizatus fuerit, condemnabitur, cum Dominus idem dixerit: *nisi quis renatus fuerit*, etc. Joan. 3.; sed quia dicere hoc necessum non fuit, cum per se id intelligeretur ex eo, qui non crediderit, condemnabitur; qui

enim non credit, etiam non vult baptizari; et licet vellet, nihil ei prodesset, cum sine fide ad recipiendam Baptismi gratiam non sit dispositus.

Ad 5^{am}. R. N. *Assert.* Non enim S. Petrus dixit, Baptisma salvare per fidem resurrectionis, sed per resurrectionem, h. e. ad exemplar resurrectionis Christi, quam scilicet repræsentat Baptismus, 1°. quia, cum baptizatur, emergimus ex aquis ut Christus e sepulcro: 2°. quia Baptismus, nos justificando, facit ut, sicut Christus post resurrectionem, et nos in novitate vitæ ambulemus, sive in vita gratiæ, ut ait Apostolus ad Rom. 6. 4. Simili phrasi ad Rom. 425. utitur: *Christus traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram*: quod idem est, ac si diceret, per Christi passionem morimur peccato; per Christi resurrectionem vita justitiæ vivere incipimus, ubi præpositio *per* non causam meritoriam, sed exemplarem haud dubie significat.

48. *Obj. II.* Ex SS. PATRIBUS. 1°. TERTUL. L. de Pœnit. c. 6. Baptismum ait esse *obsignationem fidei*; ergo ipse non justificat, vel certe non nisi per fidem.

2°. S. BERNARD. serm. de cœn. Dom. n. 2. *Sicut*, inquit, *investitur canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per annulum..... sic et divisiones gratiarum diversis sunt traditæ sacramentis*; ergo ex mente S. BERNARDI sacramenta sunt signa mere speculativa gratiæ, sicut liber respectu canonici, baculus respectu abbatis, et annulus respectu episcopi.

3°. S. AUGUSTIN. vero in locis pluribus vim effectivam gratiæ abnegat; nam 1. L. 19. contr. Faust. c. 16. sacramenta ait, nihil esse aliud, quam *visibilia verba, sacrosancta quidem, verumtamen mutabilia et temporalia*; ergo supponit S. Doctor sacramenta concurrere ad sanctificationem hominis non aliter, quam verba concionis, h. e. excitando fidem. 2. L. Quæst. vet. et nov. Testam. q. 59. *Donum caeleste non posse consequi, qui se non per aquam, sed per fidem immutari non credit*; ergo per fidem habetur justificatio. 3. L. 15. de Trinit. c. 26. non ipsos Apostolos dedisse Spiritum sanctum, sed *orabant*, inquit, *ut veniret in eos, quibus manum imponebant, non ipsi eum dabant*. 4. QQ. in Heptateuchum L. 3. q. 84. duo dicit: 1. ministrum hominem solum præbere sacramentum visibile, Deum autem invisibilem gratiam; 2. hæc duo sic separari, ut in quibusdam sit sacramentum sensibile sine gratia invisibili, ut in Simone mago a Philippo baptizato; in quibusdam vero invisibilis gratia sine sacramento sensibili, ut in bono latrone. 5. Sermon. 30. de verb. Dom. (al. serm. 106. n. 1.) Baptisma, quod semel adhibetur *per fidem*, mundare asserit.

49. *Ad 1^{am}.* R. D. Baptismum obsignationem fidei vocat, quia fidem justificantem excitat N. quia est professio fidei, et datur Catechumenis rite tentatis in approbationem et testificationem fidei C. Hunc sensum reddit TERTUL. ipse loc. cit. Inde et Baptismus passim a veteribus *sacramentum fidei* appellatus fuit.

Ad 2^{am}. R. N. *Cons.* Non enim S. BERNARD. sacramenta cum libro, baculo, annulo quoad efficientiam comparat, sed quoad sacramentorum diversitatem, ut ostendat, varias esse in sacramentis gratiarum divisiones, sicut in Ecclesia dignitatum gradus sunt varii, quarum insignia proinde et signa

diversa sunt, ut baculus, annulus, etc. Nam alioqui sacramenta conferre gratiam, ibidem docet.

Ad 3um. R. N. Ant. De Aug. enim mente ex relatis ejus sententiis in Concl. constat. Unde

R. Ad singula. Quoad 1um. textum. D. Sic vocat sacramenta quoad modum significandi C. quoad efficientiam, quasi se tantum haberent ut verba concionantis, quæ aliud non operentur, quam excitare in animo audientis motum e. g. fidei N. Ant. et Cons. Res ex scopo S. Patris plana fit. Disputabat contra Manichæos, qui reprehendebant mutationem sacramentorum veterum in nova; sed occurrit S. Pater dicebatque, necessario mutanda fuisse verba post Christi adventum; cum enim veteres dicerent: Christus veniet, morietur, resurget; nos modo dicere debemus: venit, mortuus est, resurrexit. Inde inferebat, etiam sacramenta mutari debuisse, ne secus essent signa falsa; signa enim Christum adventurum, ejus mortem, resurrectionem futuram significantia non possunt significare hæc præterita. Proinde ut similitudo aptissima demonstraretur, dixit: *Quid sunt sacramenta, nisi visibilia verba, etc.*: nimirum quoad significationem tantum; non quoad efficientiam, de qua non erat disputatio.

Quoad 2um. textum R. 1°. Librum hunc perperam S. Aug. tribui, sed esse cujusdam hæretici, multa contra orthodoxam fidem, contraque Aug. ipsum docentis, ut quod femina non sit creata ad imaginem Dei, Quæst. 21., quod Melchisedech fuerit Spiritus sanctus, et similia.

R. 2°. Quicumque auctor sit, hic tamen potius pro dogmate catholico stat; non enim de causa efficiente justificationis, sed formali loquitur, atque, hominem immutari, renovari non per lotionem externam, quasi nihil plus sit Baptismus noster, quam emundatio carnis, ut Judæorum olim baptisinata; sed per fidem, quæ, cum perfecta et viva est, mundat formaliter, sicque justificat, juxta illud Actor. 15.: *fide purificans corda eorum*. Hanc vero fidem, sive justificationem formalem dari in Baptismo, ait auctor Oper. *Aqua, inquit, cernitur, sed qui non videtur, Spiritus operatur, ut fides in ipso sit*. Quæ non possunt intelligi de fide imperfecta, inchoata, quæ juxta nos ad justificationem disponit, et juxta adversarios justificationem apprehendit. Igitur de fide perfecta loquitur, quæ homini in Baptismo infunditur, justificatque formaliter. Quod idem a TRIDENT. docemur Sess. 6. c. 7.

Quoad 3um. textum R. D. Negat per Apostolos datum esse Spiritum sanctum eo modo, quo a Patre, Filioque datur et mittitur, sive auctoritate principali C. ministeriali N. Tractat eo loco S. Pater de processione Spiritus sancti, quem probat esse a Patre et Filio, quia datur et mittitur ab utroque. Ubi objectionem, quæ formari posset, præoccupat, scilicet: etiam ab Apostolis datum legi Spiritum sanctum, a quibus tamen non procedit; negat vero ab his Spiritum sanctum datum; sed tali modo, quo a Patre, Filioque mittitur; h. e. auctoritate pari ac independente. Deinde aliud sunt dona Spiritus sancti, et gratia, aliud Spiritus sanctus ipse; gratiam Spiritus sancti etiam sacramenta dant; Spiritum sanctum ipsum is magis proprie, a quo procedit.

Quoad 4um. textum R. Explico 1^{am}. partem cum D. Ait, hominem solum præbere sacramentum visibile, si spectetur præcise secundum virtutem suam naturalem C. sic enim plus non potest, quam lavare e. g. corpus. Spectatus

juxta potestatem ministerialem et instrumentalem a Deo acceptam, quatenus applicat sacramenta ut instrumenta Dei N. Sic et Hieron. intelligi debet in cap. 4. Isa. inquit: *In Baptismo homo tantum aquam tribuit, Deus autem Spiritum sanctum, quo sordes abluuntur*.

2^{am}. partem etiam D. Sacramentum esse potest sine gratia, ex defectu virtutis in sacramento causandi gratiam N. contrarium enim supra ex Aug. constat. Ex defectu subjecti, scilicet indispositi, ac gratiæ obicem ponentis C. Sed hinc contra dogma catholicum quid evinci potest?

Quoad 5^{am}. textum R. S. Patrem solum velle, quod *adultos* non salvet Baptismus sine fide propria ac prævia, ceu dispositione necessaria.

50. Obj. III. Ex RATIONE. 1°. Deus solus auctor est gratiæ ac gloriæ; hinc Luc. 5. 21. dicitur: *quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* ergo sacramenta illam causare nequeunt.

2°. Qui non habet, a quo baptizetur, salvatur per fidem; e contra qui sacramenta suscipit sine fide, damnatur; ergo in sacramento fides est, quæ justificat.

3°. Si sacramenta novæ Legis causent effectum suum ex opere operato; ergo etiam sic eum causassent sacramenta Legis veteris; nam sicut Jac. 5. 14. dicitur: *Orent super eum, et oratio fidei salvabit infirmum*; ita Levit. 5. 6. dicitur de sacrificiis: *Rogabitque pro eo sacerdos... et dimittetur ei*. Porro ut Actor. 8. 17. in Confirmatione per impositionem manuum fideles dicuntur accepisse Spiritum sanctum; ita Deut. 34. 9. Josue repletus dicitur spiritu sapientiæ, quando Moyses ipsi manus imposuit.

4°. Fieri non potest, ut sacramenta, quæ res materiales sunt, ad animam penetrent; ergo peccatorum sordes, quæ in anima resident, nec abluere possunt.

Ad 1um. R. 1°. Si Deus solus causet gratiam, quomodo specialis fides justificat? quomodo verificantur Christi verba: *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis*. Joan. 20.

R. 2°. Solus Deus causat gratiam, remittit peccata virtute, auctoritate propria et principali C. ita ut sacramenta nequidem instrumentaliter N. Deinde mirum, adversarios malle Pharisæis credere, quam Christo; illi enim ita locuti fuerant Luc. 5.: at Christus ut ostenderet, se etiam ut hominem posse peccata dimittere; continuo sanavit paralyticum. Ibidem.

Ad 2um. R. 1°. Antec. quoad membrum primum, falsum esse de parvulis juxta illud Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit*.

R. 2°. Loquendo de adultis, neque hi eo casu per fidem solam salvantur; sed in his requiritur primo fides; deinde contritio perfecta, quæ est votum sacramenti Baptismi et Pœnitentiæ; ejusque justificatio tunc a duobus pendet, fide et sacramento in voto, sicut in adultis aliis a fide et sacramento in re; diverso tamen adhuc modo; cum utrobique se fides solum habeat ut dispositio, nusquam ut causa efficiens.

Ad 3um. R. D. sequel. Sic etiam eum causassent in aliquo genere sacramenta Legis veteris, scilicet sanctitatem legalem, imperfectam C. simul quoad sanctitatem perfectam, internam gratiam N. Modi loquendi equidem perquam affines sunt; at cum Scriptura sacramenta Legis veteris vocet elementa egena, infirma Gal. 4., dicatque Hebr. 9. alibi que, sacrificia vetera non po-

luisse mundare conscientias, sed valuisse tantum ad emundationem carnis; hinc ex opere operato sanctitatem equidem legalem causabant; ad dimittenda vero peccata, obtinendam sanctitatem internam necessaria fuit contritio perfecta, cujus signum ac protestatio erant sacrificia. Deinde impositio manus a Moyse facta super Josue ne quidem sacramentum fuit, cum non esset instituta a Deo ceu ritus sacer, permanens et stabilis.

Ad 4um. R. N. Assert. Ac quomodo sacramenta mundent animam, cau-ent sanctitatem internam, istud nunc declarandum venit.

ARTICULUS II.

QUOMODO SACRAMENTA NOVÆ LEGIS CAUSENT GRATIAM, PHYSICE, AN MORALITER?

31. *Præmitto I.* Causa ut sic in causam per se, et causam per accidens dividitur: hæc potius est conditio, sine qua non poneretur effectus, in hunc vero non influit; sic dispositio ligni, ignis approximatō est causa per accidens combustionis: illa est, quæ in effectum influit. Causa per se vero alia est physica, alia moralis; et utraque rursus alia est principalis, alia instrumentalis. Causa principalis physica est, quæ naturali virtute sua producit effectum physice, nec agit ut inserviens fini alterius; sic ignis producit ignem: instrumentalis physica est, quæ ut elevata, h. e. virtute sibi a causa principali communicata, et ut inserviens fini alterius effectum producit physice; sic se habet e. g. penicillus pictoris respectu picturæ. Similiter causa principalis moralis illa dicitur, quæ virtute propria, merito et intentione inducit causam efficientem physicam ad producendum physice effectum: instrumentalis vero moralis dicitur, quæ non ex propria virtute et intentione, sed ut subordinata voluntati et intentioni alterius causam physicam inducit ad dandum esse effectui intento.

Præmitto II. Quæritur proinde hic, qualis causalitas competat sacramentis? In qua controversia simpliciter negant Protestantium alii, posse sacramenta utpote res materiales agere quomodocumque in animam. Verum cum ex dictis Art. præc. constet, sacramenta revera seipsis concurrere ad productionem gratiæ; immerito rei hujusce possibilitatem negant. Sed et nihil hic esse impossibilitatis; satis, si voluerint, ex dicendis videbunt. Inter orthodoxos vero satis convenit 1°. causam principalem physicam gratiæ esse solum Deum; 2°. principalem moralem esse Christum juxta Tract. de Incarnat., quia Christus passione et morte omnem gratiam nobis est meritis, sui que valorem meriti applicavit sacramentis; 3°. sacramenta etiam dici posse instrumenta moralia Dei ad productionem gratiæ; tum quatenus Deus determinavit Christum ad instituenda sacramenta, promisitque se ad positionem illorum daturum gratiam; tum quatenus etiam subordinata sunt causæ principali morali, sive Christo. Sed solum inter hos controversatur, sintne causæ instrumentales morales tantum, et in quo moralis eorum causalitas sita? vel an etiam physice? Affirmativam communius tenet cum quibusdam aliis Schola Doctoris Angelici, hoc solo intercedente dissidio, quod alii velint, elevari extrinsece sacramenta per concursum Dei specialem ad producendam etiam physice gratiam: alii

vero autument, elevari ea intrinsece, per superadditam scilicet qualitatem intrinsecam, transeantem supernaturalem; sic tamen, ut cum hac ad productionem gratiæ concurrat ipsa sacramenti entitas. Negativam contra tumentur reliqui.

32. *Dico I.* Quidquid sit de eo, utrum sacramenta elevari a Deo possint ad producendam physice gratiam, verosimilius est, ea de facto esse causas instrumentales tantum morales, non physicas gratiæ.

Prob. I. Sacramentis non debet tribui major causandi vis, quam quæ ex Scriptura sacra, Conciliis ac Patribus evincitur; sed hæc est tantum moralis; totum enim, quod ex illis colligitur, consistit in duobus: 1°. quod sacramenta nova vere causent gratiam: 2°. quod multum differant ab antiquis; sed-utrumque salvatur per causalitatem moralem tantum, quia sacramenta vetera non nisi conditiones erant, nullamque omnino causalitatem exercebant in gratiam, ut dicitur Art. seq. Quod autem vere ac proprie causent gratiam, causam physicam moraliter movendo ad productionem illius, constat 1°. ex paritate causæ finalis, quæ rationem causæ proprie dictæ participat, licet moraliter tantum, scilicet movendo intentionaliter causet: 2°. ex paritate passionis Christi, quæ vere dicitur, et est salutis nostræ causa, licet eam non physice operetur, sed moraliter tantum, cum jam physice non existat. Confirmatur ea ratio inde amplius, quod non sint affirmanda miracula, nisi apertæ rationes, vel necessitas cogant; miracula enim non præsumenda, sed probanda sunt; sed gratiam produci efficienter physice ab alio, præterquam Deo, ingens est miraculum, ad quod tamen neque necessitas, neque apertæ rationes cogunt.

Prob. II. Sacramenta sæpe causant gratiam moraliter tantum, ut sacramentum cum obice susceptum, ac remoto postea obice reviviscens, ut Baptismus; item Matrimonium contractum sub conditione de futuro; in his enim casibus sacramentum non existit physice amplius, et tamen gratiam causat ex opere operato. Quod vero dicatur, dum sacramentum reviviscit, a Deo characterem, quem tamen sacramentum cum obice susceptum impressit, elevari ad producendam gratiam, novum est miraculum, cujus asserendi non est fundamentum. Ac quid characterem hoc casu supplet in sacramentis aliis, quæ characterem nullum imprimunt?

Prob. III. Causa meritoria et impetratoria suum effectum causat non nisi moraliter; sed sacramenta se habent ad modum causæ meritorie ac impetratorie, movendo videlicet Deum ad gratiam physice producendam; 1°. ad modum causæ meritorie; tum quia causant gratiam virtute passionis Christi tantum moraliter causantis; tum quia juxta SS. Patres sunt vasa plena sanguine et meritis Christi, quæ nimirum Christus sic annexa esse sacramentis voluit, ut, qui ea suscipere, per merita illa acquirerent jus ad gratiam, quasi ipsi eam per se essent meriti; 2°. ad modum causæ impetratorie; quia Christus sacramenta instituens rogavit Patrem, ut, quoties rite susciperentur, toties conferret gratiam suscipientibus passionis suæ et mortis intuitu, quod et obtinuit.

33. *Obj. I.* Ab auctoritate. 1°. Scriptura sacra, Concilia, ac Patres passim aiunt, sacramenta continere, conferre gratiam; animam abluere, mun-